

selv om du vet at du ikke kommer til å gjøre det, bruker du denne personen utelukkende som et middel til å få penger, uten at du respekterer hennes rett til selv å velge om hun vil gi bort pengene sine.

Humanitetsformuleringen av det kategoriske imperativ: Handle slik at du bruker menneskeheten, om det er i din egen person eller andre, aldri bare som et middel, men alltid samtidig som et mål.

Men selv om de ulike formuleringene av det kategoriske imperativ i hvert fall i noen tilfeller gir de samme moralske pliktene, er det et åpent spørsmål om de *alltid* gir de samme pliktene, og mange Kant-eksperter er kritiske til påstanden om at de ulike formuleringene av det kategoriske imperativ utgjør ett prinsipp (Se for eksempel O'Neill, 1989 og Korsgaard 1996, 143–4; 151–2 for en diskusjon av spørsmålet.)

17.6 Det kategoriske imperativ i praksis

Vi har vært inne på at universalitetsformuleringen gir en begrunnelse for at vi ikke bør lyve, og at vi ikke kan lage unntak for oss selv uten saklig grunn. Men utover en del spredte eksempler av denne typen kan det være utfordrende å bruke universalitetsformuleringen i praksis. Prinsippet gir så få pekepinner at det er mulig å argumentere for at selv utilitarister må akseptere det. (Se for eksempel Hare, 1993.) Styrken til universalitetsformuleringen ligger ikke i at det gir detaljert veiledning i hvordan vi bør handle. Den ligger heller i at prinsippet viser oss at vi ved hjelp av å bruke fornuften kan komme frem til i hvert fall noen svar på hva som er moralsk riktig og galt. En

måte å forstå Kant på er at universalitetsformuleringen kun er ment som en foreløpig formulering av noen ytre rammer for moral. Ifølge denne forståelsen må vi i tillegg bruke humanitetsformuleringen for å finne ut hvordan vi bør handle i spesifikke situasjoner (Wood, 2005, s. 137).

Når man skal ta beslutninger i helsevesenet, brukes humanitetsformuleringen i mange sammenhenger. En av dem er beslutninger om organdonasjon. Å bruke organer fra samtykkende donorer til å redde liv er ikke i seg selv et brudd med humanitetsformuleringen. Men tenk deg at du står overfor et valg om å bruke respirator til å holde en døende pasient i live noen timer ekstra, for å øke sjansen for at organene kan brukes. Hvis pasienten er bevisstløs, vil ikke beslutningen føre til noen lidelse. Men ut fra en mulig tolkning av humanitetsformuleringen vil handlingen likevel være problematisk (Giske et al., 2019). Problemet er at beslutningene du tar om den døende pasienten, kun er motivert av ønsket om å bruke organene, og ikke av hensynet til pasienten selv.

Humanitetsformuleringen har også relevans for forskningsetikk. Innenfor fag som medisin, biologi, psykologi og samfunnsvitenskaper må man bruke mennesker som forskningsobjekter. Men hvor langt kan man gå i å forske på mennesker uten å innhente samtykke? I det såkalte Milgram-eksperimentet på 1960-tallet var målet å finne ut hvor villige mennesker er til å adlyde autoriteter, selv når man blir oppfordret til å handle på en måte som er i konflikt med egen overbevisning. I eksperimentet hadde forsøkspersonene samtykket til å bli med på et eksperiment om læring. De ble lurt til å tro at de ga kraftigere og kraftigere, og i noen tilfeller dødelige, elektriske støt til